

Використана література:

1. Флоренский П. А. Избранные труды по искусству / П. А. Флоренский. – М.: Изобраз. искусство: Центр изучения, охраны и реставрации наследия священника П. А. Флоренского, 1996. – С. 118.
2. Бермес І. Український хорівий спів як соціокультурне явище / І. Бермес. – Дрогобич, 2013. – 312 с.
3. Ягудина Р. Н. Эстетическое воспитание учащихся средствами музейной педагогики / Р. Н. Ягудина // Молодой ученый – 2012. – № 4. – С. 484-486.
4. Кириченко М. А. Український народний декоративний розпис / М. А. Кириченко. – К.: Знання-Прес, 2006. – С. 25-27.
5. Кара-Васильєва Т. Давнина в рушниках / Т. Кара-Васильєва // Народне мистецтво. – 1998. – № 1-2 – С. 3.

Лисунова Л. В. Эстетическое восприятие будущими педагогами-художниками произведений декоративно-прикладного искусства на тему народных праздников.

В статье раскрыто значение произведений декоративно-прикладного искусства, художественные образы которых связаны с национальными художественными традициями, как фактора формирования духовно-ментальных аспектов эстетического восприятия будущих учителей изобразительного искусства в процессе изучения художественно-графических дисциплин.

Ключевые слова: эстетическое восприятие, будущие учителя изобразительного искусства, произведения декоративно-прикладного искусства, народные художественно-образные традиции, народные праздники.

Lysunova L. V. Aesthetic perception of future teachers, artists, works of decorative art on the theme of national holidays.

In the article the importance of arts and crafts, artistic images which are associated with the national artistic traditions as a factor in the formation of spiritual and mental aspects of aesthetic perception of the future teachers of fine arts in the course of studying art-graphic disciplines.

Keywords: aesthetic perception, future teacher of fine arts, works of arts and crafts, folk art, figurative tradition, folk festivals.

УДК 37.011.3-051:373.3

Матвієнко О. В.

**СУБ'ЄКТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

У статті досліджено теоретико-методологічні підходи підготовки майбутніх учителів початкової школи до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями. Звертається увага на те, що головною умовою реалізації педагогіки співробітництва у практиці сучасної школи є особистість учителя, а конкретніше – його суб'єктність. Доведено, що суб'єктна позиція вчителя є діяльнісною проекцією суб'єктності у взаємодії, спілкуванні та відносинах, у які вступає особистість.

Ключові слова: суб'єктність, вчитель початкової школи, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, педагогічне співробітництво, суб'єктність педагога.

Останнім часом в освітньому просторі України відбуваються зміни на всіх рівнях – від початкової ланки до вищих навчальних закладів. За двадцять років у вітчизняній освіті відбулося чимало позитивних змін, які позначилися й на змісті, й на формах та методах навчання. З'явилися нові терміни для позначення педагога нового покоління, який має виступити суб'єктом навчального співробітництва: фасилітатор, тьютор, модератор, коуч.

Проте, на жаль термінологічні оновлення мало позначилися на внутрішньому становленні вчителя до процесу навчання.

Метою нашої статті є визначення та обґрунтування провідних наукових підходів підготовки майбутніх учителів початкової школи до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями.

Проблемі формування особистості вчителя нового покоління присвячено чимало психолого-педагогічних досліджень (І. Бех, Г. Беленька, Н. Гавриш, А. Гогоберідзе, І. Зубкова, Є. Ісаєв, Л. Мітіна, О. Пехота, О. Савченко, В. Сластьонін, Н. Ткачова, М. Федоренко та інш.).

Ще у класиків педагогічної думки зустрічаються тези, що свідчать про розуміння пріоритету особистості вчителя над когнітивною складовою. Так, М. Монтень приділяв особливу увагу питанню розвитку моральних сторін особистості учителя: "це має бути людина скоріше із доброю, ніж туго набитою Головою; добрий характер та розум кращі за голу ученість" [3, с. 189-190]. В. Сухомлинський також підкреслював, що професійні успіхи учителя багато у чому залежать від багатства та щедрості його душі, рівня загальної та емоційної культури, уміння осмислювати педагогічні явища. К. Ушинський надавав особливого значення характеру взаємовідносин учителя та учня, вважаючи, що дієвий вплив на учня можливий лише на основі полісуб'єктних відносин, основа яких – любов та повага педагога до дитин.

Наприкінці вісімдесятих років ХХ сторіччя з'явилися роботи, автори яких так чи інакше розглядали проблему суб'єктності учителя (Л. Гусева, М. Каган, Ю. Азаров, О. Бондаревська, А. Вербицький, Є. Грішин, Г. Волков, В. Давидов, В. Кан-Калік, Г. Коджаспірова, Б. Лихачов, А. Мудрик, Н. Нікандров, Л. Рувинський, В. Сластьонін, Т. Шамова та ін.). У той же час набули розповсюдження ідеї педагогів-новаторів (Ш. Амонашвілі, І. Волков, Т. Гончарова, І. Іванов, Є. Ільїн, С. Лисенкова, В. Шаталов та ін.).

Надзвичайно важливе значення мали дослідження В. Сластьоніна з проблем формування професійно важливих якостей учителя, розвитку його особистісного потенціалу, формування мотиваційного ставлення до педагогічної діяльності, готовності до саморозвитку, самовиховання, самоосвіти та самоуправління.

Особливий інтерес для нашої роботи мають моделі персоніфікованої освіти, розроблені зарубіжними вченими. По-перше, мова іде про персонологічну модель педагогічної освіти, розроблену Р. Гифтом, А. Ларсоном, Дж. Николсом, С. Ноленом, згідно якій учитель може розвивати особистість дитини лише тоді, коли створені умови для особистісно-професійної самореалізації самого педагога. Найважливішим орієнтиром професійно-педагогічної підготовки стає не стільки технологія, скільки динаміка особистісного росту вчителя – розвиток у вчителів механізмів само змінення мотиваційно-ціннісних аспектів власної життєдіяльності [12]. Інша модель персонологічної спрямованості, автором якої є Ф. Перлз, визнає основним засобом професійної підготовки систему спеціальних занять, побудованих на засадах психотерапії. Основна ідея її полягає у тому, що шлях розуміння дитини лежить через розуміння васного духовного світу, самоаналіз [6]. Модель Дж. Квейка базується на теорії Л. Виготського та ставить на перше місце розвиток у вчителів інтрапсихічних засобів побудови власної діяльності, тобто внутрішніх механізмів саморегуляції, основою становлення яких виступають "мета когнітивні знання". У свою чергу, трактовка метапізнання як форми усвідомлення власних когнітивних засобів та стратегій дозволяє визначити метою освіти розвиток суб'єктної позиції учнів, заснованої на механізмах саморегуляції та самоконтролю в когнітивній та афективній сферах.

Нові освітні тенденції вимагають передусім зміни педагогічного мислення, свідомості та рольової позиції. Водночас особистість учителя традиційної школи являє

собою досить сталу, консервативну ієрархічну структуру, якій притаманні певні стереотипи в поведінці, а також міцно закріплена роль наставника, авторитарного педагога. Особливо це стосується вчителя початкової школи, оскільки вік молодшого школяра вимагає пошуку особливих підходів до організації співробітництва учнів. Проте на сьогоднішній день, за даними проведеного нами емпіричного дослідження, майже 83% учителів не реалізують суб'єкт-суб'єктного підходу у навчанні та не виявляють мотивації до перебудови своєї рольової позиції. Між тим вони зазначають, що використовують новітні педагогічні технології, зокрема, інтерактивні. Разом із тим, без зміни позиції вчителя із суб'єкта наставництва на суб'єкта співробітництва використання інновацій залишається формальним.

Найважливішим завданням учителя у контексті синергетичної парадигми є педагогічна фасилітація (підтримка, супровід), що полягає у спрямуванні інформаційних потоків, виявленні розмаїття точок зору, звернення до особистісного досвіду учасників, підтримка активності учасників, взаємозбагачення досвіду учасників, полегшення сприйняття та засвоєння, заохочення творчості учасників.

Саме такий погляд представлено у дослідженнях, що характеризують особистість педагога як суб'єкта діяльності (К. Абульханова-Славська, А. Брушлинський, О. Волкова, О. Гогоберідзе, М. Федоренко). У цій площині знаходиться визначення педагога, надане Н. Щурковою, яке нам дуже імпонує. Учена визначає педагога як суб'єкта професійної педагогічної діяльності, який вільно обрав сферу професійного виховання дітей та здійснює виховний процес задля щастя дітей, усвідомлює високу соціально- історичну значущість своєї професійної праці, постійно вдосконалює свою професійну майстерність у контексті культури, що розвивається, свідомо, реалізує у процесі виховання та практики життя гуманістичну позицію [10, с. 142-143]. І. Обухова зазначає, що тільки виступаючи суб'єктом діяльності, учитель може формувати її у школяра та забезпечувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію [2, с. 48]. У педагогічних дослідженнях суб'єктність розглядається необхідною умовою реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин (Н. Таланчук) та об'єкт-суб'єктного перетворення особистості (С. Годник).

Відтак, головною умовою реалізації педагогіки співробітництва у практиці сучасної школи, на нашу думку, є особистість учителя, а конкретніше – його суб'єктність.

Термін "суб'єктність" уперше був введений у психологію В. Петровським та досліджувався пізніше такими вченими як Г. Аксенова, О. Артамонова, М. Виленський, О. Газман, Д. Григорьев, В. Максакова, В. Мудрик, В. Ситарова, В. Сластьонін, Н. Щуркова та ін. Проблему суб'єктності було розвинуто також у роботах з теорії професійної підготовки педагога (М. Левіна, Н. Нікандров, П. Підкасистий, В. Сластьонін, Т. Шамова, Є.Н. Шиянов та інш.).

Аналіз дефініцій, наданих ученими дозволив констатувати, що суб'єктність визначається як характеристика суб'єкта, проте цей термін має різні аспекти в інтерпретації. Зокрема, визначено кілька загальних тенденцій у визначенні цього терміну:

1) філософський підхід: як свідомо форма буття (Т. Дулинець, А. В. Брушлинський, Г. Гегель, С. Кьєркекор, Ф. Ніцше, Ж.-Н. Сартр, М. Хайдеггер, К. Ясперс);

2) психологічний підхід: системна якість особистості, що поєднує такі якості як свобода, самостійність, відповідальність, ініціативність, творчість, оригінальність, активність відповідальність (Є. Ісаєв, І. Гоголева, В. Слободчиков, В. Татенко, І. Якиманська та інш.);

3) педагогічний підхід: здатність до саморозвитку (Н. Боритко О. Волкова, А. Деркач, Н. Пряжніков та інш.);

4) інтегрований підхід: взаємозв'язок різних якостей та процесів (Ю. Блинова, І. Зимня, В. Матросов, В. Петровський, В. Сластьонін).

Безумовно, інтегрований підхід дозволяє надати найбільш повну дефініцію та поєднати усі підходи, оскільки суб'єктність передбачає і наявність певних особистісних якостей, і певний рівень свідомості, і здатність до саморозвитку.

Категорія суб'єктності розглядається як змістовно-діяльнісна характеристика активності, як сукупність виявлень людської психіки, що представляє собою особливого роду цілісність (В. Слободчиков, Є. Ісаєв), отже в ній можна виокремити змістовий (сукупність особистісних якостей) та процесуальний (відносини, спілкування та діяльність) аспекти.

Якщо говорити про суб'єктність учителя як про якість (змістовий аспект), яка є визначальною в організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями, то постає необхідність розглянути більш детально особистісні якості, які утворюють структуру суб'єктності педагога.

Якщо говорити про суб'єктність учителя як про якість (змістовий аспект), яка є визначальною в організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями, то постає необхідність розглянути більш детально особистісні якості, які утворюють структуру суб'єктності педагога.

Узагальнюючи дослідження, зазначимо, що у якості показників суб'єктності людини учені виокремлюють наступні: розвиток (С. Рубінштейн), цілісність, активність, соціальність, ініціативність, відповідальність (К. Абульханова-Славська, Л. Анциферова, А. Брушлинський); свобод, цілеспрямованість (М. Федоренко), свідомість, готовність до самостійності, спонтанності (Н. Пряжніков), компоненти суб'єктного досвіду (А. Осницький, І. Якиманська).

У межах суб'єктного підходу, О. Пехота пропонує трикомпонентну модель індивідуальності вчителя на основі психологічних теорій особистості, яка складається з індивідуального компоненту (природні, біологічні й психофізичні особливості); особистісного (система особистісних, професійно-значущих відношень і якостей особистості); суб'єктного (рівень самодетермінації та спосіб самореалізації в професійно-значущому середовищі) [7, с. 213-233]. І. Зимня структурувала суб'єктні властивості (якості, характеристики, фактори) в чотири групи: психофізіологічні (індивідні) якості суб'єкта як передумови здійснення ним його суб'єктної ролі, що виступають у якості задатків, здібностей; здібності; особистісні властивості, включаючи спрямованість; професійно-педагогічні й предметні знання та вміння як професійна компетентність у вузькому сенсі. Ці групи суб'єктних властивостей розглядаються І. Зимньою як компоненти структури суб'єктності особистості.

У дослідженні М. Федоренко суб'єктність педагога визначається як мета-якість та виступає суб'єктивним блоком у структурі особистості. Відповідно, професійно значущі якості, що входять до цього блоку, визначаються дослідницею як мета-якості: активність; професійно-педагогічна спрямованість; професійно-ціннісні орієнтації; рефлексія; педагогічна креативність; цілеполювання та компетентне вирішення професійно-педагогічних завдань [9, с. 37-38].

У дослідженні В. Татенко визначено шість основних мотиваційно-операційних механізмів суб'єктності, які дозволяють поетапно уявити діяльність суб'єкта: цілепокладання людиною свого психічного розвитку й себе як регулятора цього процесу; пошук, вибір, продукування психологічних засобів для досягнення поставленої мети; прийняття рішення – коли та при яких умовах поставлена мета буде досягнута обраними засобами у максимальній мірі; виконання прийнятих рішень; оцінка результатів виконання, аналіз причин успіху – неуспіху; накопичення індивідуального досвіду, фіксація результатів і засобів розвитку своєї психіки й своїх суб'єктивних якостей [8, с. 32-33].

Таким чином, спираючись на дослідження К. Абульханової-Славської,

А. Брушлинського, О. Волкової, О. Гогоберідзе, Е. Зеєр, В. Крутецького, В. Софіїної, М. Федоренко та ін., було визначено вихідні особистісні та професійні якості вчителя, що характеризують ступінь його суб'єктності.

Отже, найбільш притаманними рисами сучасного педагога, що реалізує навчальне співробітництво, є наступні: активність, відповідальність, самостійність (особистісні); здатність до рефлексивної діяльності, інноваційна відкритість, ціннісне ставлення до взаємодії, прагнення до здобуття нових знань, ціннісне ставлення до самовдосконалення (професійні). Саме сукупність цих якостей утворює змістовий аспект суб'єктності.

Надалі перейдемо до характеристики процесуального аспекту суб'єктності. Погляди на природу суб'єктності у процесуальному аспекті мають два аспекти. Перший з них полягає у тому, що суб'єктність виявляється в особистіших відносинах суб'єкта до оточуючих, тобто суб'єктність може проявлятися у ставленні та спілкуванні.

Другий аспект пов'язаний із проявами суб'єктності у процесі діяльності. Так, А. Осницький розглядає суб'єктність у діяльності та поведінці, процесах сприйняття, прийняття рішень тощо, пов'язуючи, перш за все, з індивідуальними особливостями освоєння людиною перетворюючої активності: індивідуальними особливостями постановки та вирішення задач (розумових та предметних) [5, с. 10]. Діяльніший аспект суб'єктності підкреслено також у дослідженнях І. Якиманської, яка характеризує суб'єктність через категорію суб'єктного досвіду, тобто "досвіду поведінки, що пережита, у якій людина може дати собі звіт про себе і свої можливості; у якому вона хоча б приблизно знає правила організації власних дій та власного ставлення, усякому зафіксовані значущі для неї цінності, існує певна ієрархія потреб" [11, с. 156].

На нашу думку, немає сенсу розрізняти прояви суб'єктності у цих двох площинах, оскільки, як зазначено нами вище, одна з них зумовлює іншу. Натомість є сенс у визначенні інтегрованого характеру суб'єктності, оскільки згідно визначеного нами поняття суб'єкта, він має три виміри: відносини, спілкування та діяльність. У дослідженнях К. Абульханової-Славської, В. Петровського, суб'єктність розглядається як поняття, що поєднує категорії діяльності та особистості. Якщо більш докладно, то В. Петровський розглядає суб'єктність як діяльнісне ставлення до самого себе, до інших людей і світу, відчуття себе початком перетворень. Отже, за умови розвиненої суб'єктності особистість педагога буде розвиватися і в професійному напрямку, і в особистісному. Тобто, В. Петровський суб'єктність розуміє якісною своєрідністю людини як цілепокладаючої, вільної, відповідальної істоти, що постійно розвивається. І. Зимня вказує на те, що суб'єктність розглядається як неподільна цілісність спілкування, діяльності, самоусвідомлення та буття; суб'єктність є акт динамічності, яка не існує поза самої взаємодії (міжособистісної, соціальної, діяльнісної) [1, с. 142]. А. Маркова розглядає особистість професіонала невід'ємно від педагогічної праці, тобто вчитель, на її думку, виступає одночасно як суб'єкт педагогічної діяльності і суб'єкт педагогічного спілкування. Е. Зеєр розвиває думку А. Маркової і проектує професійно зумовлену структуру особистості, спираючись на розуміння особистості як суб'єкта соціальних відношень та активної діяльності.

Згідно дослідження Б. Ананьєва, суб'єктні властивості людини проявляються тільки на певному рівні розвитку – особистісному – й визначаються балансом процесів екстеріоризації та інтеріоризації; функції суб'єкта в людині невід'ємно пов'язані з продуктивністю діяльності, яку вона виконує; тільки творче ставлення до діяльності розкриває суб'єктні властивості людини. Інтегрований підхід до визначення суб'єктності представлено у дослідженні Н. Боритко, Н. Дулинець, які визначають свободу вибору та відповідальність основними характеристиками суб'єктності, які проявляються у різних видах ставлень: ставленні до себе як джерела продуктивної активності; ставленні до

навколишньої дійсності, яка виступає у якості об'єкта активності; інтеграції різних рівнів виявлення активності, що зумовлює автономність та самостійність людини; позитивності Я-концепції особистості; використанні у процесі пізнання і діяльності суб'єктивного досвіду перетворюючої діяльності.

Такий підхід дозволяє представити інтегровану та ієрархічну природу суб'єктності та поєднати особистісний, діяльнісний та творчий аспекти суб'єктності. Він підкреслює, що суб'єктність є якістю, що набувається особистістю, а не вродженою. Це зумовлює доцільність формування суб'єктності та готовності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

У свою чергу, саме у діяльності, спілкуванні та відносинах виявляється суб'єктна позиція людини, як діяльнісна проекція суб'єктності.

Саме такий погляд спостерігаємо у дослідженні І. Гоголевої, яка розглядає суб'єктну позицію студента як передумову становлення суб'єктності учителя та її проекцію. Про взаємозв'язок суб'єктності і суб'єктної позиції ідеться у дослідженні І. Обухової, яка визначає суб'єктну позицій) як свідоме ставлення до життя, відображення суб'єктності особистості [4, с. 52]. Згідно із положеннями, висловленими у дослідженнях Л. Анциферової, Г. Гессена, О. Казакової, А. Осницького, Н. Свініної, А. Тряпичіної, С. Якиманської, суб'єктний досвід є необхідною умовою становлення суб'єктної позиції.

Відтак, дослідження учених дають змогу говорити про взаємообумовленість суб'єктності та суб'єктної позиції, оскільки позиція є відображенням особистісних якостей, що складають сутність суб'єктності. З іншого боку, формування суб'єктної позиції веде за собою розвиток особистісних якостей, а отже, суб'єктності. Це дає змогу стверджувати про те, що формування суб'єктної позиції студента є передумовою становлення його суб'єктності, необхідної для реалізації співробітництва.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія є рівноправним взаємообміном навчальними смислами між суб'єктами педагогічного процесу, що відбувається у спільній навчальній діяльності та опосередковуються міжособистісними стосунками. У процесі становлення суб'єктності кожна підсистема проходить 4 етапи: автономна позиція (тобто незалежна від інших підсистем), об'єкт взаємодії, суб'єкт суб'єкт-об'єктної взаємодії, суб'єкт суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Навчальне співробітництво виступає у дослідженні як загальний принцип, ідея побудови освітнього середовища, перетворення його на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії з метою духовного та інтелектуального взаємозбагачення учасників.

Головною умовою реалізації педагогіки співробітництва у практиці сучасної школи є особистість учителя, а конкретніше – його суб'єктність.

У межах дослідження суб'єктність визначається як усвідомлення людиною себе суб'єктом діяльності та відносин, у яких відбувається самовдосконалення особистості, яке уможливується завдяки наявності таких якостей як відповідальність, ініціативність, активність, здатність до прийняття самостійних рішень.

Отже проведенне дослідження дозволило зробити висновок, що суб'єктна позиція є діяльнісною проекцією суб'єктності у діяльності, спілкуванні та відносинах, у які вступає особистість.

Використана література:

1. *Зимняя И. А.* Педагогическая психология : учеб. пособие / И. И. Зимняя. – Ростов – н/Дону : Изд-во "Феникс", 1997. – 480 с.
2. *Любар О. О.* Історія української педагогіки / О. О. Любар, М. Т. Стельмахович, Д. Т. Федоренко ; за ред. М. Т. Стельмаховича. – К., 1998. – 192 с.
3. *Монтель М.* Опыты / М. Монтель. – М. Л. : АН СССР, 1954–1960. – Кн. 1. – 588 с.

4. Обухова И. Н. Профессиональная подготовка педагога к формированию субъектной позиции школьника в системе гуманистического воспитания : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ирина Александровна Обухова. – М., 2003. – 188 с.
5. Осницкий А. К. Проблемы исследования субъектной активности / А. К. Осницкий // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 5-19.
6. Перлз Ф. Опыты психологии самопознания / Ф. Перлз. – М. : Гиль-Эсте, 1993. – 240 с.
7. Пехота О. М. Психолого-педагогічні основи індивідуально-орієнтованої підготовки майбутнього вчителя / О. М. Пехота // Сучасна вища школа. – К., 1999. – С. 213-233.
8. Татенко В. Н. Субъект психической активности: поиск новой парадигмы / В. О. Татенко // Психологический журнал. – Т. 16. – № 3. – С. 23-24.
9. Федоренко М. В. Формування професійно значимих якостей майбутнього вчителя початкової школи у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Марина Вікторівна Федоренко. – Луганськ, 2010. – 242 с.
10. Щуркова Н. Е. Педагогическая технология И. Е. Щуркова / Н. Е. Щуркова. – М. : Педагогическое общество России, 2002. – 224 с.
11. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 2000. – 112 с.
12. Gift R. T., Larson A. F. Emphasizing the personal in research of teacher's thinking // Teaching s teacher education. 1994. V. 10 (1). – p. 121-124.

Матвиенко Е. В. Субъектность учителя начальных классов как важное условие реализации педагогического сотрудничества.

Статья посвящена исследованию теоретико-методологическим подходам подготовки будущих учителей начальной школы к субъект-субъектному взаимодействию с учениками. В статье обращается внимание на то, что основным условием реализации педагогики сотрудничества в практике современной школы является личность учителя, а именно его субъектность.

Доказано, что субъектная позиция учителя это проекция субъектности в деятельности, взаимодействии, участие в которых принимает личность.

Ключевые слова: субъектность, учитель начальной школы, субъект-субъектное взаимодействие, педагогическое сотрудничество, субъектность педагога.

Matvienko E. V. Subjectivity primary school teachers as a condition for implementing educational cooperation/

This article explores theoretical and methodological approaches of training of primary school teachers concerning subject-subject interaction with students. Attention is drawn to the fact that the main condition for implementing collaborative pedagogics into practice of modern school is a personality of a teacher, specifically – his individuality. It is proved that the subjective position of a teacher is activity-projection of subjectivity in interaction, communication and relationships the personality deals with.

Keywords: subjectivity, primary school teachers, subject-subject interaction, teacher collaboration, teacher subjectivity.

УДК 7(477)(09)(073)

Мохірева Ю. А.

**СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО:
ДИДАКТИЧНИЙ ДИСКУРС**

У статті досліджується культурно-педагогічний потенціал вивчення історії українського образотворчого мистецтва, творчості сучасних українських художників. Наголошується на важливості формування знань про історію виникнення та розвитку українського образотворчого мистецтва, про його стилістичні особливості, про визначні мистецькі твори та творчість видатних українських художників. Здійснений аналіз особливостей творчості полтавських